

BUKET UZUNER'İN UZUN BEYAZ BULUT-GELİBOLU ADLI ROMANINDA MEKÂN UNSURU SEVCAN SAĞLAM*

Öz: Edebi eserde bir bütünlüğü ortaya koyan unsurlar edebiyat eserini tahlil etmek, edebiyat tarihi içinde konumlandırmak için önem arz eder. Bu unsurlardan biri de romanın kişiler, kurgu, bakış açısı gibi hemen her unsuruyla ilişkili olan mekândır. Romanda olay örgüsünü mekânlardan ayrı düşünmek mümkün değildir. Çünkü romanın hafızasını oluşturan temel unsurlardan biri mekânın varlığıdır. Çoğu zaman kişilerin düşüncelerini ve eylemlerini tamamlayan unsur da mekân unsurudur. Söz konusu insan olduğu zaman toplum da olayın bir parçası hâline gelmiş demektir. Örneğin tarihi romanlarda mekân, kurgusal açıdan tutarlılığı ve romanın gerçekçi atmosferini belirleyen başat unsurlardandır. Buket Uzuner de *Uzun Beyaz Bulut-Gelibolu* (2001) romanında mekân unsurunu tarihi bir kurgunun gerçekçi atmosferde görünmesi, savaşa rağmen insani değerlerin nasıl ortaya çıktığı, zamanın tarihsel bir zemine oturması bağlamında önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, Buket Uzuner'in *Uzun Beyaz Bulut-Gelibolu* adlı romanı, mekân-insan, mekân-zaman ilişkisi bağlamında ele alınacak, eserdeki mekân unsurları ayrıntılı olarak irdelenecektir. Mekân odağında yazarın tarihsel bir olayı ele alışındaki öznellik üzerinde de durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi roman, Mekân, Buket Uzuner, Çanakkale, Uzun Beyaz Bulut-Gelibolu.

A COMPARATIVE EVALUATION OF THE DEVELOPMENT OF THE SHERIFF'S OFFICE IN MEDIEVAL ENGLAND

Abstract: When we look at literary works, we see that events are handled within the framework of certain elements. These elements, brought together, are important for revealing the work of literature. One of these elements is space. It is not possible to think of Roma people separately from the places where events take place. It is often seen that even the slightest movements of individuals occur in this context. When it comes to people, society has become a part of the event. Thus, we see that the element of space can be handled psychologically and sociologically along with the simplest approach. In historical novels, space is mostly used as a physical environment. For this reason, it is known that psychological analyzes are not given much place in historical novels in the context of human-space relationship. In our study, the author draws attention to the fact that no matter how realistically the treatment of history is handled, the realities of history cannot be reflected as they are in that moment. Buket Uzuner's novel *Uzun Beyaz Bulut- Gallipoli* appears as a Çanakkale novel. In the axis of choosing Çanakkale as a place, the space-human relationship and the space-time interaction in the novel are important. In this study, the spaces used in Buket Uzuner's novel *Uzun Beyaz Bulut-Gallipoli* (2001) will be discussed.

Keywords: Historical novel, Place, Buket Uzuner, Çanakkale, Uzun Beyaz Bulut-Gallipoli.

* Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, ORCID ID: 0000-0002-7270-0167, sevcansaglam6@gmail.com.

Giriş

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre Arapça kevn sözcüğüne dayanmakta olan mekân; 'ev, yer, yurt, oturlan yer anlamlarına gelmektedir. Mekânın nasıl ortaya çıktığı, hangi dinamiklerin mekâna etkisi olduğu ve mekânın neleri nasıl etkilediği sorunsallarında karşımıza 'insan' çıkmaktadır. İnsanın içinde bulunduğu 'an' zamanı, bulunulan yer ise mekânı ifade etmektedir. Bu bağlamda mekân ve insan arasında kopmaz bir bağ bulunmaktadır. Mekânlar, insanın iç dünyasını yansıtmakla beraber kültürel kimliğin ortaya çıkmasında da etkilidir. İnsan, bulunduğu ortama göre davranış değişikliği gösterebilmektedir. Bir mekân iki ayrı bireyde farklı şekilde algılanabilir yahut duygusal etki bırakabilir. Bu bağlamda mekân hem sosyolojik hem de psikolojik anlamda incelemeler yapmanın önünü açar. *"Edebiyatın mekân tasavvuru, bireysel ve toplumsal hassasiyetlerin; geçmiş, şimdi, gelecek düzleminde gösterdiği duyarlılığın görüntüleri olarak da düşünülebilir. Mekânlar, edebi eserlerde hatırlamanın, nostaljinin, kültürel birikimin, sosyolojik değişimin, insan ruhunu anlama çabalarının bir parçası olarak somut gerçeklikleri birer olgu yahut duyguya dönüştürür."* (Balık, 2016, 119). İnsanlar, doğmadan önce bile anne karnında hayata tutunmaya çalışır. Anne karnı, bebek için bir sığınaktır ve bebeğin korunduğu yerdir. Bu bağlamda mekânlar, insanlar için öncelikle sığınılan bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin huzur buldukları ve güvende hissettikleri yerde bulunmak istemeleri kendilerini muhafaza etmek istemeleriyle ilişkilidir. Mekânların insan üzerindeki etkisi bilinmektedir. Çarpıcı bir örnek vermek adına ailesini feci bir trafik kazasında kaybeden bireyin onların cansız bedenleriyle bir arada bulunduğu mekân onun zihninde travmalara yol açar. *"Hiçbir anımızı yaşadığımız mekân olmadan aklımızda tutamayız, yani zihinsel bir süreçtir mekânlar, hafızadır."* (Öner, 2015, 16). Mekânlar, olayların cereyan ettiği yerler olan fiziksel mekânlar dışında, bireylerin iç dünyalarını merkez alan olgusal mekânlar olarak da karşımıza çıkmaktadır. Buket Uzuner'in *Uzun Beyaz Bulut Gelibolu* romanında da çevresel (fiziki) ve olgusal mekânlar yer almaktadır. Bu çalışmada bahsi geçen romandaki mekân unsurları "açık-geniş-dış" ve "kapalı-dar-iç" mekânlar olarak ele alınacaktır.

1.Uzun Beyaz Bulut-Gelibolu Romanında Mekân

Uzun Beyaz Bulut Gelibolu romanı, Çanakkale Savaşı sırasında yaşanan somut bir olay odağında kurgulanmıştır. Bir Anzak askerinin savaş süresince yaşadıkları ve Gazi Alican Çavuş'a dönüşmesi hikâye edilir. Rehber Mehmet ile birlikte Eceyaylası'na gelen Victoria adında bir Anzak torununun Çanakkale Savaşları'nda kaybettiği dedesinin bir Türk kahramanı olan Gazi Alican Çavuş'un kendi dedesi Alistair John Taylor olduğunu ileri sürmesiyle geriye dönüşlerle

ilerleyen romanda Viki, daha sonra bu gazinin kızı olan Beyaz Hala'nın evine gider. Uzun zamandır kimseyle konuşmayan, evden çıkmayan Beyaz Hala bu kızın gelmesiyle tekrar köyün huzuruna çıkar. Bu sayede 85 yıllık bir sırrın kapıları da aralanır. Tarihin, doğrusu, tarihi romanın düz bir anlatı olmadığını gösterme çabasındaki eser, alt metinde tarihin öznelliğine ve çarpıtmalarına eleştiriler de getirir. Bu bağlamda, epik bir anlatıya sahip olan roman mekân bakımından sınırlı bir çerçeveye sığdırılmıştır.

Roman, iki farklı zaman diliminde geçmektedir. Biri olayların yaşandığı şimdiki zaman diğeri ise okuru mektuplarla birlikte savaş yıllarına götüren geçmiş zamandır. Buna bağlı olarak da farklı mekânlar karşımıza çıkmaktadır.

1.1.Çevresel Mekânlar

Çevresel mekân, olayların yaşanması için bir sahnedir diyebiliriz. Zaman-mekân ve olay örgüsü ekseninde bakarsak olayların merkeze alınmış olduğu eserlerde çevresel mekânlar bu sahne görevini üstlenir. *"Mekân yalnızca olayın üzerinden geçtiği topografik bir zemindir ve daha çok fiziksel niteliği ile ön plandadır."* (Korkmaz-Şahin, 2017, 12). *Uzun Beyaz Bulut Gelibolu* romanında fiziksel mekâna bakıldığında Çanakkale'nin Eceyaylası Köyü karşımıza çıkar. Viki'nin dedesini aramak için geldiği bu köye bağlı farklı pek çok mekân bulunmaktadır. Beyaz Hala'nın evi, köy kahvehanesi, Gelibolu, Anzak Koyu vb. Bu çevresel mekânlar, kurgunun odağının belirmesinde etkilidir. Bunun yanı sıra bahsi geçen mekânların şimdi ile geçmiş arasında bağ kuran bir niteliğe de sahip olduğu söylenebilir. Bu bağ hem dış gerçeklik hem roman kurgusundaki tutarlılık bağlamında işlevseldir.

Mektupların geriye dönüş tekniğine zemin hazırladığı romanda Mısır, Kudüs ve Gelibolu da geçmiş zaman mekânları olarak belirlemektedir. Bu mektuplarda geçen yerler sadece bir fon olarak bulunmaktadır. Bu mekânları, romandan örneklerle detaylı olarak alt başlıklar içerisinde göstermeye çalışacağız.

1.2.Algısal Mekânlar

Mekân, sadece fiziksel çevreden ibaret değildir. Bireyin iç dünyasının merkeze alındığı mekânlar algısal mekânı ortaya çıkarır. Bu bağlamda algısal mekân topografik bir zemin olmaktan çıkar ve anlam kazanır. İnsan-mekân ilişkisi bireyin ruhunu yansıtır. Bu mekânlar *Uzun Beyaz Bulut Gelibolu* romanında bazen mektuplar aracılığıyla anılarla sunulur. Algısal mekânlar, mekân ve insan ilişkisi bağlamında 'anların izleri' olarak yani bireyler tarafından içinde bulunulan mekânın kendisinde bıraktığı yansımalar beraberinde dönüşüme uğrayan mekânlardır. (Korkmaz-Şahin, 2017).

1.3.Açık-Geniş-Dış Mekânlar

Açık geniş mekânlar içten dışa dönüşüm olarak nitelendirilebilir. Kişi bu mekânlarda kendini güvende hisseder. Bazen dar gözüken mekânlar aslında geniş mekânlar olabilir. Viki'nin peşine düştüğü bu arayışta bulduğu her ipucu onu rahatlatır. Böylece zaman zaman bulunduğu mekânlar onun iç dünyasıyla birlikte romanda da genişlemeyi sağlar *"Zira onun kaygılarının, korkularının ve beklentilerinin aksine kendisine kucak açan Beyaz Hala ve onun yaşadığı mekân, aynı paralelde ruhuna da açıklık/genişlik kazandırır."* (Kanter, 2016, 85).

1.3.1.Şehir: Roman bir bütün olarak Çanakkale ekseninde geçmektedir. Çanakkale'ye ait çevre betimleri yapılmıştır. Hatta Çanakkale betimlemeleri dışında bu şehrin sesi bile bülbüle benzetilmektedir. Zeytin ağaçlarının barışı temsil etmesiyle başlayan 'cennet Çanakkale' betimlemesi de dikkate değerdir. (s.113) Özellikle Anzak Koyu'nun verdiği hisler ile Ege Denizi'nin ihtişamı gözler önüne serilmektedir.

Roman, Gelibolu'nun ayazı ile başlar. Böylece bu mekânın çevresel özellikleri de sunulmuş olur. *"Gelibolu'nun ayazı serttir. Ege'den hiç beklenmeyecek kadar hırçındır, insafsızdır."* (Uzuner, 2020, 15). Viki'nin şehre geldiği ilk zamanlar onun için oldukça duygusal zamanlardır. Zira Anzak Koyu, onun hüznünü artıran bir mekândır. *"Bu kadın, sürekli buraya gelir ve savaş ruhunu iliklerine kadar hissetmeye çalışırdı"* (Uzuner, 2020, 16-17). Çanakkale tarihsel yapısıyla roman kişilerine ışık tutarken bir yandan da ruhlarının en derinine kadar işlemeyi bilir. Bu bağlamda Viki'nin ağlamaları, duaları bu durumu destekler niteliktedir. İnsanların uğruna can verdikleri bu şehir yeniden doğmuş olur. Böylece bir fon mekân olarak karşımıza çıkar: *"Arıburnu Koyu'nda uysalca salınan deniz ve tam karşısında ürkütücü bir azametle dikilen Arıburnu Yarı göründü. Arıburnu Yarı, uzun bir boyun üzerinde kükremiş, dimdik ve saldırgan bir baş gibi orada dikilmiş, Koy'u gözetliyordu."* (Uzuner, 2020, 16). Romanda Alistair John Taylor'ın yazdığı mektuplardan birinde Ege Denizi'nin güzelliği vurgulanırken bir yandan da bu deniz ruh kazanır. *"Ege Denizi'nin rengi maviyle yeşilin çok özel miktarlarda karışımından meydana gelmiş. Rengi... nasıl desem, insanı coşturan bir tılsıma sahip."* (Uzuner, 2020, 98). Bununla birlikte mektuplar aracılığıyla savaş ruhu da yansıtılmaktadır. Yine aynı mektupta şu ifadeler yer alır. *"...sahilde yüzlerce ceset yüzüyordu! Buz gibi oldum. Ürkümüştüm. Çok ürkümüştüm. Kar yağıyormuş gibi üşümeye başladım."* (Uzuner, 2020, 99).

"Ege Denizi, Gelibolu' da öfkeden kudurmuş, kıpkırmızı kesilmiş, sanki bizi reddediyordu." (Uzuner, 2020, 101). Alistair John Taylor'un bu söylemleri ölüm korkusu ile bağdaşmaktadır. *"...Zeminlikler hava almadığından esasen rutubet içinde çukurlar olup, insana buram buram ter*

döktüren, diğer taraftan da kendisini ruhen köstebek gibi hissetmesi için bire bir, mükemmel zindanlardır.” (Uzuner, 2020, 122). Ali Osman'ın bu söylemi ise onun ve Türk askerinin psikolojisini yansıtmaktadır.

Çanakkale dışında mektuplarda anlatılan şehirler de fon olarak kullanılmaktadır. Romanın adını aldığı Uzun Beyaz Bulut, Yeni Zelanda'nın ta kendisidir. İngiliz sömürgesinde kalmış bu ülke mektuplardan yola çıkılarak anlatılmıştır. Yine bu mektuplarda Mısır'ın ne kadar bunaltıcı, kötü bir havası olduğu buradaki sosyal hayat ve Arapların geri kalmışlığı da işlenmektedir.

1.3.2.Semtler, Köyler: Eceabat'ta bir pansiyonda konaklayan yabancı kadın (Viki) olayların gerçekleşeceği yere yani Eceaylası Köyü'ne gelir. Bu köy, tam bir Türk köyü olarak sunulur. Konuksever, alçakgönüllü, kalender halkın yaşadığı klasik bir köy olarak tezahür eder. Yerli halkın şivesiyle, önemli meselelerin sahnesi olan köy kahvesi bu bağlamda temsili bir değer kazanır ve köylerde kahve kültürünü imler. Eceaylası Köyü, Çanakkale Savaşları'nda derin yaralar almıştır. Köy bağlamında ele alınan bir başka husus da kadın-erkek ilişkilerinin ve kadının geri planda kalmasının imlenmesidir. Bu vurgu toplumsal bir soruna işaret ettiği kadar yazarın hassasiyetlerini de görünür kılar. *“Köy yerlerinde hala şimcik bile erkekler daha mühimdir. Çünkü kızlar nasılsa gidicidir. Başka bi eve hizmet etmeye, bebe doğurup, bebe bakmaya, tarlalarda, evlerde ve yatakta çalışmak için gelin giderler.”* (Uzuner, 2020, 192). Köy, Viki için arayışın sembolüdür. Burada yaşadıkları aslında sadece dedesi için değil kendi kimliği için de bir arayıştır.

1.3.3.Sokaklar: Romanda bir mekân unsuru olarak sokak, anlık bir görüntü olarak belirmiştir. Yani olaylar için sadece bir geçiş sağlamıştır. Taş, kerpiç, beton evlerin bulunduğu daracık bir sokakta Beyaz Hala'nın evi bulunmaktadır.

Romanda, sokak sadece Mehmet için farklı bir anlam ifade eder. Tahsin'in onu tehdit edişiyile ufak bir sarsıntı yaşayan Mehmet bunu daha sonra da dile getirmiştir. Tahsin'in onu arka sokaklara götürmesi 'sokak'ı yalnızlık ve ürkünçlikle birleştirmiştir.

“Hava iyice karamış, sokakta in ve cin top oynuyordu.... Uzanıp Mehmet'in atkuyruğu saçını tuttu ve acıtarak çekti. Mehmet irkildi, bir adım geriye çekildi... Hayatı boyunca etliye sütlüye karışmamış olan Mehmet ilk defa ciddi bir tehditle karşılaşmış, haksızlığa uğramışlıkla, küçük düşürülmüşlüğü acısını ilk defa bu şiddette tatmıştı.” (Uzuner, 2020, 186-187).

Mehmet, bu sokakta 'ilk defa' kendi gerçekliğiyle yüzleşir. Tahsin'in alaycı, tehditkâr tavırları bu sokağı Mehmet için başkalaştırmıştır.

1.3.4.Bahçe: Romanda, Beyaz Hala'nın bahçesi gül ve çağla ağaçları ile bezeli olmakla beraber bu bahçe aynı zamanda bir toplantı-birleşme mekânı olarak karşımıza çıkmaktadır. *"Basın toplantısı ve onun yan etkileri dağılıp, bu 'kurtuluş'u Havva'nın komşularıyla ortak hazırladığı ve Beyaz Hala'nın evinin bahçesinde, gül ve badem ağaçları arasında şölensi bir öğle yemeğiyle kutlarken, herkesin keyfi yerinde görünüyordu."* (Uzuner, 2020, 292). Bu bahçe, köy halkı içinde bir düğün yeri niteliğindedir çünkü Beyaz Hala onca zaman sonra onlarla böylesine bir buluşma yaşamıştır.

1.4.Kapalı-Dar-İç Mekânlar

Bireyin dünyası ile fiziksel dünya arasındaki bağ, onun varoluşuyla ilgilidir ve bu durum insan-mekân ilişkisini besler niteliktedir. Bireyin davranışları, hisleri bulunduğu mekâna göre şekil değiştirebilmektedir. Yani mekânlar bireylerin iç dünyasına ışık tutmaktadır. Mesela dar mekânlarda bireyler huzursuzluk içine kapılır; bu his bireyin sıkışmışlığını ifade eder.

Bu mekânlar birey merkezlidir. Birey o mekânda bulunduğu süre içinde ne hissediyorsa mekân da buna paralel olarak kimlik kazanır. Savaşın hissettirdiği duygular Alistair John Taylor ve Ali Osman'ın ifadelerine şehirler başlığındaki gibi yansır: Savaş esnasında Ali Osman'ın kendilerini *'köstebek'* e benzetmesi ve Alistair'in Gelibolu'yu *'öfkeden kudurmuş'* olarak betimlemesi onların gözünden gösterilmektedir. Böylesine cennet bir mekânın bir Gelibolu cehennemi olarak dönüşmesi bu noktada oldukça önemli bir söylem olarak romana tezahür etmiştir. Bu bağlamda mekâna kimlik kazandıran, roman kişilerinin ruh halidir.

1.4.1.Evler: Romanda mekân unsuru olarak iki yer de belirir: Bunlar: 1-Beyaz Hala' nın evi, 2-Beyaz Hala'nın çocukluğundaki ev. *"Bachelard'a göre ev, bir "ruh durumu"dur."* (Elçi, 2003, 17). Meryem'in bir kefen giyerek kapı eşiğine yatıp Beyaz'ı okutmamak için haykırması Beyaz'ın ruhunda derin bir yara açar. Beyaz, öğretmen olmak için çıkamadığı o evden gelin olarak da çıkmamaya yemin eder ve o çığlık asla kulaklarından gitmez. (s. 34-35)

"Taş, kerpiç ve beton evlerin arasında, daracık bir sokakta durdular. Taştan yapılmış, kendi gibi bembeyaz, pencere ve kapıları maviye boyalı iki katlı bir evin önündeydiler pencerelerde sardunya saksıları vardı. Sardunyalar yağ tenekelerine dikilmişti." (Uzuner, 2020, 44).

Beyaz Hala'nın evi küçük ve mütevazı olarak betimlenirken aynı zamanda kimsenin giremediği bir mekân olarak sunulur. Beyaz Hala'nın evinin dekoru, evdeki 'organik' köy kahvaltısı ve yemekleri, bu evde Türk kahvesini anlatması, giyiniş tarzı, her sabah kalkıp abdest alması gibi hususlar onun hem iç dünyasını yansıtır hem de Türk kültürüne ışık tutar. Ev, insanın

iç dünyasıyla beraber yaşadığı kültürü de temsil eder. Yani, 'ev' insanın ve kültürün kimliğidir. (Elçi, 2003).

Viki, Beyaz Hala'nın evine taşınır. Çocukluğundan beri kurtulamadığı kâbuslardan bu evde kurtulmayı başarır. Bu yaşına kadar ilk defa rahat bir uyku geçirir. *"İlk defa burada, Beyaz Hala'nın evinde doktorların 'kaliteli uyku' dedikleri sağlıklı uykulara kavuşmuştu."* (Uzuner, 2020, 170). Beyaz Hala'nın evi Viki'nin huzur bulduğu bir mekândır. Bu bağlamda 'ev' sığınak olarak düşünülebilir. Beyaz Hala'nın evi, kimselerin giremediği korunaklı bir ev olarak karşımıza çıkar. Beyaz Hala'nın Viki'ye anlattığı hikâyeler, okuttuğu mektuplar ve gösterdiği fotoğraflar Viki'nin arayışındaki anahtarlardır. *"Güvenmeye başlamıştı bile... Hem zaten kilidin anahtarı da ondaydı."* (Uzuner, 2020, 178). Bu bağlamda Beyaz Hala'nın evi, Viki için ferahlanmanın mekânı olur ve daha geniş bir çerçeve kazanır.

Ayrıca Viki, bu evde kendi kimliğini de bulur. Kendisine özen göstermeye, süslenmeye, bakım yapmaya onu yönelten şey Beyaz Hala'nın torunu ile karşılaşması olmuştur. *"Viki uzun yıllar boyu burnunu erkek kokusuna tıkayan, gönül gözünü aşka körelten derin takıntısından burada Gelibolu'da, Beyaz Hala'nın evinde ve onun yardımıyla kurtulmaya karar verdiğinden artık başını döndüren bu erkek cazibesini algılamaktan çekinmiyor, ama bu cazibenin yoğunluğuyla da sarsılıyordu..."* (Uzuner, 2020, 258).

1.5.Özel Mekânlar

1.5.1.Odalar: Beyaz Hala'nın oturma odası, mutfak, yatak odası, giriş ve Viki'nin kaldığı pansiyon odası romandaki dar mekânlardır. Romanda adı geçen pansiyon, Viki'nin kaldığı Dost Anzak Pansiyonu'dur. Otel, pansiyon tarzı mekânlar bireyde daha çok yalnızlığı, yabancılaşmayı tetikler. Romanda bu mekân, derinlemesine bir insan-mekân ilişkisi sunmasa da Viki'nin bu pansiyondaki küçük, yalın odada ve ülkesinden, ailesinden ayrı kaldığı bu sürede hastalanıp burada vakit geçirmesi onun yalnızlık içinde olduğunu gösterir.

Beyaz Hala'nın evinin odaları da betimlenir. *"Bu evin ikinci kattaki, beyaz dantel süslemeli tül perdelerin olduğu sade döşemeli oturma odasında Viki'nin tam karşısında Beyaz Hala oturuyordu."* (Uzuner, 2020, 48-49). Oturma odası betimlenirken bir yandan da kimsenin giremediği bu eve girebilmek hissi Viki'yi heyecanlandırmıştır. Uzun yıllar boyu beklediği an bu odada onu aradıklarına yaklaştırmıştır. Beyaz Hala ve Viki'nin kucaklaşma sahnesi de bu odada gerçekleşir. Bu bağlamda oturma odası Viki için özel bir mekân olarak kullanılmıştır. Viki, mutfağı saran kahve kokusuyla ilk defa evini, Yeni Zelenda'yı özlediğini hissetmiştir. İlerleyen günlerde bu mutfakta zamanın donduğu dile getirilir. *"Mekân kendisini üreten zamanı"*

dondurarak yansıtır." (Elçi, 2003, 19) Düşünceler yoğunlaşmış ve o an, bu evin mutfağında zaman donmuştur. Zilin çalmasıyla akmaya başlayan zamanda Viki artık kendi benlik arayışını da bulmaya başlamıştır. Kapıda karşılaştığı Ali Osman, onun kendisine olan ilgisini tetiklemiştir. Viki, bu adamla beraber içten dışa dönüş yaşamıştır demek mümkündür.

Son olarak Beyaz Hala'nın yatak odasının onda uyandırdığı düşünceler dikkat çekmektedir. Beyaz Hala'nın yatak odasındaki kitaplık Viki'yi çok şaşırtır. Viki, Beyaz Hala'nın yatak odasına ilk kez girmenin heyecanı ile beraber yatağın başucunda bulunan kitaplığı görünce hayrete düşer. Bir yandan yatak odasında bulunan eşyalar hakkında bilgi verilirken bir yandan da Beyaz Hala'nın kimliğine ışık tutulur.

1.5.2.Çekmeceler, Dolaplar: Edebi eserlerde eşyanın varlığı bazen mekânı işaret eder ve eşyanın kendisi bir mekâna dönüşür. Bu dönüşüm büyük ölçüde eşyanın geçmişi koruyan mahfaza oluşuyla ilişkilidir. *"Gaston Bachelard' a göre çekmeceler ya da dolaplar boş olarak düşünülebilir. Ancak hayal edilen düşün betimlenebilmesi için bütün çekmeceler ve dolaplar doludur. Ayrıca nesnelerin evi olarak kabul edeceğimiz çekmeceler, sandıklar ve dolaplar, saklı kalmış psikolojilerin, düşüncelerin göstergesidir."* (İstillozlu, 2016, 122). *Uzun Beyaz Bulut Gelibolu* romanında da çekmece ve dolaplar gerçeği muhafaza eden mekânlar olarak belirir. *"Bak şoo televizyonun altındaki dolabı aç, içinden benim kara kaplıyı ver."* (Uzuner, 2020, 177). Beyaz Hala'nın işte bu sözleri sarf ettiği an aslında saklısında olanları paylaşma kararı verdiği andır. Bu dolapta eski püskü dosyalar, birkaç kitap ve fotoğraf albümü olduğu yine aynı konuşmanın devamında görülmektedir. İlerleyen bölümlerde ise yine aynı meşhur arşiv dolabı için karton kutudaki fotoğraflar gün yüzüne çıkmaktadır. *"...şimdi de özel arşivini açan bu inatçı, zor ama zeki ve artık adil olduğunu anladığı yaşlı kadının sezgilerine güvenmek zorundaydı. Güvenmeye başlamıştı bile... Hem zaten kilidin anahtarı da ondaydı."* (Uzuner, 2020, 178). Viki'nin kafasından geçirdiği bu düşünceleri hem bu arşivin özel olduğunu hem de aradığı kayboluşun anahtarını bulduğunu gösterir. Romanın bütününe bakarsak Beyaz Hala'nın evi kimsenin giremediği bir mekân olduğu için ve girenler de oldukça temkinli olduklarından dolayı bu dolaplar ve çekmeceler eşyaları muhafaza etmek için kullanılmıştır diye düşünmek mümkündür.

1.6. Genel Mekânlar

1.6.1.Mezarlık: Mezarlıklar, ölümlerin defnedildiği, insanların ziyaret amaçlı giderek dualar okudukları mekânlardır. Romanda ise mezarlık, Meryem için kavuşmanın temsilidir. Çünkü Gazi Alican Çavuş'u taze bir mezar taşında bulan kişi Meryem'dir.

“Meryem o gün orada o saatte bu askere öyle bi sevdalandı, öyle bi bağlandı ki, artık ömrü boyunca gözü başkasını görmeyecek, yüreği başka heç kimseye açılmayacak, ağzından ondan başkasına tek güzel söz çıkmayacaktı. Bizim buralarda bu hastalığa karasevda derler....” (Uzuner, 2020, 191). Alistair John Taylor ise acı bir gerçekle yapayalnız kaldığı bu mezar başında ağabeyinin ölümünde bile ağlayamamışken bu kez kendini tutamaz ve kana kana ağlayarak mezarı kazar. Onu defnettği mezar başında dua eder ve ilahi okumaya başlar. Ali Osman ve Viki Eceyaylası Köyü'nün mezarlığına giderler bu bölümde ise Müslümanların mezarlıkları kısaca, *‘son derece gösterişsiz, Müslümanlara özgü şatafatsız’* şeklinde sunulmuştur.

1.6.2.Milli Park: Çanakkale Milli Parkı, Viki'nin bu şehre geldiğinden beri sürekli ziyaret ettiği bir mekândır. Yabancı turistlerin düzenli olarak ziyaretiyle rağbet gören bu park tarihi açıdan önemlidir. Rehber Mehmet de Viki'nin gezdiği yerleri tekrar tekrar görmek istediğini söylemektedir. Dikkat çeken bir başka durum ise bu parktan yapılan canlı yayındır. *“Özel yaşamları ve skandalları hiçbir ahlak veya vicdan anlayışıyla bağdaşmayacak biçimde sergilemekle tanınmış özel bir TV kanalının tamamen etten yapılmış habercisi Cool-Şok Haber programını Çanakkale Milli Parkı'ndan canlı olarak yayımladı.”* (Uzuner, 2020, 210).

Marşlarla, şiirlerle süslenmiş bu haber programı, sunumuyla dümdüz tarih anlayışını yansıtmaktadır. ‘Çanakkale Geçilmez!’ sloganı, fondaki ‘Çanakkale İçinde Vurdular Beni’ türküsü ile sunulmaktadır. Haberci, avucuna toprak alır, koklar, ağlamaya başlar. Yazar, aslında bu sahneye okura tarihin düz bir metinden ibaret olmadığı mesajını vermektedir. Bu bağlamda çarpıtılarak anlatılmış, yazılmış kitaplara da sitemde bulunur.

Yazar, romanda bu parkın bulunduğu toprakların hikâyesinin ve gerçeklerinin ne şartlarda korunduğunu, yaşatıldığını gözler önüne sererken aynı zamanda sunulan canlı yayındaki gibi bazı kesimlerce bu gerçeklerin nasıl çarpıtıldığını gösteren önemli bir mekân olarak bu parkı karşımıza çıkarır.

1.6.3.Meydan, Köy Kahvesi: Meydanlar, toplantı mekânları olarak bilinir. Halka duyuru yapılan birleşme mekânlarıdır. Köy kahvesi meydanda bulunduğu için bu iki mekânı birlikte ele alacağız. Romanda Viki'nin köy halkına önemli bir açıklama yapacağı için köylülerin köy kahvesinde toplanmaları haberi salınır. Köy kahvesi şu şekilde betimlenmiştir: *“İçinde altı-yedi masa, bir çay ocağı ve bir köşesinde küçük bir sobanın bulunduğu köy kahvesinde duvar saatinin tik taklarından başka ses yoktu.”* (Uzuner, 2020, 23). Ayrıca bu tek katlı küçük binanın duvarında Atatürk köşesi bulunmaktadır. Bu detay, kültürün ve tarihin mekânlara yansımaları noktasında değer kazanmaktadır. Köy kahvesindeki bu toplantıda Viki, unutulmuş ve yalnız

kalmıştır. Bu bağlamda köy kahvesi insan-mekân ilişkisinin toplumsal ve bireysel boyutlarını aynı anda gösteren yer olarak değerlendirilebilir. Önemli bir toplantı da 24 Nisan sabahı Beyaz Hala ve Viki Taylor'ın bu kahvede yaptıkları basın toplantısıdır. Bu sabah İstanbul, Ankara ve Okyanusya'dan gelen gazeteciler vs. kalabalık bir topluluk olmuştur. Böylece bütün dünya bu kahvede toplanmıştır.

Sonuç

Vakaların cereyan ettiği, şahısların içinde buldukları yer olarak karşımıza çıkan mekânlar romanların vazgeçilmez unsurudur. Olayların gerçekleştiği yerin fiziksel özellikleri ve şahısların var oluşlarını ve kimliklerini kavradığı, bu çevreyi algılayış biçimlerine göre işlevsellik gösteren mekânlar roman karakterlerini etkileyen bir unsurdur. Tarihsel romanlarda ise bu durum değişiklik göstermektedir. Tarihsel romanlarda mekân yerbetim olarak yani sade bir zemin olarak kullanılmaktadır. Buket Uzuner'in *Uzun Beyaz Bulut Gelibolu* adlı romanı ise tarihi duyarlılık mesajı vermektedir. Tarih düz bir metin olmamalıdır. Bazı kaynaklarda çarpıtılarak verilen tarihi bilgilere ise sitem niteliğinde bir romandır demek yerinde olur. Yazar, Çanakkale romanı yazmayı daha öncesinde kafasına koyar ve bu romanın mekânı doğrudan belirlenmiş olur. Edebiyatımızda doğrudan Çanakkale Savaşları'nı anlatan romanların sayısı fazla değildir. Bu romanlar dışında tarihi duyarlılık bağlamında Uzuner'ın Gelibolu romanı da örnek gösterebilecek romanlar arasındadır. Uzuner'in ele aldığı mekânlar iki farklı zamana bağlı olarak şekillenir: Gelibolu (Anzak Koyu) ve Eceyaylası Köyü. Geçmiş zamanın ele alındığı mektuplarla geri dönüş yapılarak savaş yıllarının Çanakkale'si ve şimdiki zaman düzleminde Viki'nin hem dedesinin arayışı içinde olup hem de kendi kimliğini bulduğu olayların geçtiği Eceyaylası Köyü iki ana mekândır. Bu mekânlar hem fiziksel çevre olarak tasvir edilmiştir hem de karakterlerde bıraktıkları izler bağlamında ele alınmıştır. Hem yer betimleyici hem de karakterlerin o çevreyi algılayışlarına göre farklı biçimlerde yansıtılmıştır.

Uzun Beyaz Bulut Gelibolu romanında mekân unsurları çevresel ve olgusal özellikleri ile belirir. Tarihi bir meselenin somut bir olay çerçevesinde kurgulandığı romanda mekânlar, büyük ölçüde gerçekçi bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu bakış açısı kimi zaman sandık, çekmece gibi eşyaların birer hafıza mekânına dönüşmesiyle olgusal bir kimlik kazanmıştır.

Kaynaklar

Balık, Macit. "Edebiyat ve Mekân Bağlamında Safiye Erol'un Ülker Fırtınası Romanı Üzerine Bir İnceleme". *International Journal of Cultural and Social Studies Dergisi*, (Kasım 2016).

İnci Elçi, Handan. *Roman Ve Mekân-Türk Romanında Ev*. İstanbul: Arma Yayınları, 2003.

İstillozlu, Nevber. *Emine Işınsu'nun Romanlarında Mekân-İnsan İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, 2016.

Kanter, Fatih. "Buket Uzuner'in Uzun Beyaz Bulut Gelibolu Romanında Yapı ve İzlek". *Akademik Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (Kasım 2016): 79-95.

Öner, Haluk. *Bir Dünya Cenneti: Kadıköy ve Edebiyatımız*. Ankara: Serüven Kitapevi, 2015.

Korkmaz, Ramazan-Şahin, Veysel. *Romanda Mekân*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2017.

Uzuner, Buket. *Uzun Beyaz Bulut-Gelibolu*. İstanbul: Everest Yayınları, 2020.